

ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ КОНФЕРЕНЦИЯТА „КРИМСКАТА ВОЙНА. ГЛОБАЛНА И ЛОКАЛНА“, ПРОВЕДЕНА НА 2 АПРИЛ 2026 Г. В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Доц. д-р Любомир Кръстев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Кримската война е сред ключовите събития за целия XIX в. Тя е повратен момент в развитието на Източния въпрос и процесите, свързани в този конфликт, обхващат както региона на Балканите, така и политиката на Великите сили. Темата за Кримската война е добре проучена, като цяло, но огромното и практически необятно количество на изворовия материал позволява да се наблюдава нестихващ интерес към нея от професионалните историци. В последните десетилетия дори може да се говори за засилване на публикационната активност за Кримската война и това е явление, което не е само световен феномен, а има и своите видими следи сред българската историография.

Тъй като през 2026 г. се навършват 170 години от края на войната, се взе решение да се използва тази годишнина като формален повод за организирането на национална конференция, която да потърси научен диалог със заинтересованите в тази проблематика. Това беше донякъде смела идея. Защото национален форум по конкретна тематика, като тази за Кримската война, невинаги може да гарантира достатъчно участници. В хода на планирането и организирането на събитието обаче стана ясно, че широките възможности за проучване на различни аспекти на войната от 1853 – 1856 г. позволяват да се състои смислен и полезен форум, на който да се изложат многообразните въпроси, които засягат темата. Паралелно с подготовката на самата конференция, с активната подкрепа на младите изследователи на Катедрата по нова и съвременна история ас. докт. Христо Стайков и докторантката Ива Колева написахме и проект за финансиране на изследването и публикуването на сборник с представените доклади (проект „Кримската война. Глобална и локална“ с договор към ФНИ на СУ № 80-10-75 / 07.04.2026, ръководител доц. д-р Любомир Кръстев). Целта е резултатите от научната конференция да се

публикуват и по този начин в цялостен том да се представят докладите пред научната общност.

А представените доклади действително заслужават внимание. Най-напред това е встъпителният пленарен доклад на чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев, който е дългогодишен и авторитетен изследовател на Кримската война, представял е България на едни от най-значимите международни форуми за Кримската война и е автор на редица изследвания по темата. На конференцията на 2 април 2026 г. проф. Русев представи важната тема „Кримската война (1853 – 1856) – глобалната и локалната – в европейските извори“. С размах, присъщ на дългогодишен експерт, но и на траен и задълбочен интерес към архивните свидетелства за войната проф. Русев докосна редица фундаментални аспекти от работата си с различните европейски извори за конфликта. В научната ни общност е добре известно до какви важни открития достигна проф. Русев в своите публикации. Достатъчно ще е да припомним ценния Наполеонов атлас (Roussev 2021), който ни разказва толкова много за българските земи по време на войната, или проучванията за Варна и телеграфа през Кримската война (Roussev 2021a; Roussev 2021b) – все важни теми, върху които авторът продължава да надгражда (Roussev 2022).

В първия панел участие взе също и проф. д-р Румен Генов, който ни даде възможност да надникнем към философията на пацифизма и алтернативите на военната партия в британското общество, както и в по-общ план. Проф. Генов е сред най-изтъкнатите познавачи на британската история в Новото време и книгата му за Гладстон се нарежда до най-важните изследвания на български език по въпросите на британската политика и отражението ѝ на Балканите (Genov 1996). Конференцията продължи със задълбочен поглед на проф. д-р Светла Атанасова към социално-икономическите аспекти от бита на християнското население в Старопланинския регион по времето на войната. Това е важна тема не само за отражението на конфликта по места – османските репресии в хода на войната са част от голямата картина на Кримската война и описват не само възможностите за печалба и отличните перспективи пред предприемчивите българи, но и жестокото лице на войната през призмата на подложеното на безчинства християнско население. Проф. Атанасова представи съществени подробности, нови архивни и документални свидетелства, чрез които се пресъздаде един цялостен епизод от живота на българите в този период – изпълнен и с опасности, и с възможности. Д-р Анна Чанкова даде добро продължение на тази сюжетна линия – как войната налага нови политики и средства за влияние, как се разпространява това, което днес наричаме „мека сила“, как българите взаимодействат с нея и пр. В тази логика беше и презентацията на докторанта Георги Георгиев, който обсъди влиянието на едно от големите нововъведения около войната – електрическият телеграф – върху търговската дейност на братята Евлоги и Христо Георгиеви.

Интересна презентация направи и доц. д-р Христо Беров, който говори за Сърбия и Гърция по време на войната. Доц. Беров има експертиза по темите на балканската история, а неговите изследвания засягат редица теми от икономическата и политическата история на балканските народи през XIX и XX в. (Berov 2020; Berov 2019). Гърция и Сърбия са важна част от развитието на този етап на Източния въпрос и двете държави, както и тяхното население, играят значителна роля в разиграването на конфликт – факт, който доц. Беров заслужено разглежда. Много интересен и задълбочен поглед направи доц. д-р Тина Георгиева с доклада си за руското общество и Кримската война. Това е съществен и дори ключов въпрос, тъй като тази война има една интересна особеност – за руснаците тя не става „Отечествена“, макар и да се води от европейска коалиция и на руска територия. Интересите на доц. Георгиева в областта на руската история (Georgieva 2009; Gerogieva 2015) са добре познати в научната общност и приносът ѝ към обогатяването на този форум повиши цялостно научната стойност на събитието, а в частност – беше представен доклад, който даде възможност да се надникне в руската обществена динамика зад войната, отвъд добре известните официални имперски позиции.

Конференцията „Кримската война. Глобална и локална“ даде възможност и за представянето на два доклада, които засягат темата за Кралство Сардиния и участието му в конфликта. Гл. ас. д-р Самуил Шивачев дискутира въпроса за общественото мнение на италианците по време на войната, а докторантът Христо Стайков изложи военните аспекти на сардинското участие. Темата за участието на Кралство Сардиния в Кримската война е сред най-подценяваните въпроси и все още предлага възможности за осъществяване на редица приноси задачи в изследователски план. Интересът на млади български изследователи по темата показва, че в разработките за Кримската война на родна почва се формира стабилна основа за бъдещо развитие на научните проучвания в тази област и след новите поколения историци. Ас. Христо Стайков например е докторант и асистент към Катедрата по нова и съвременна история на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и дисертацията му и респективно публикационната му дейност са свързани със сардинското участие във войната (Staykov 2025a; Staykov 2025b). Важно е да се подчертае, че конференцията привлече и студенти – Мирослав Грозев презентира материал за ролята на Скандинавските държави по време на Кримската война и дискутира темата за неутралитета през войната. Интерес представляваше и докладът на докторантката Джулия Кръстева за френския флот през Кримската война и акциите му в Черно море в дебюта на конфликта. Много интересно беше представянето на гл. ас. д-р Боряна Антонова-Голева, което засегна ранното железопътно развитие на Османската империя в контекста на войната. Д-р Антонова-Голева има дългогодишен опит като изследовател на модернизационните процеси в Османската

империя (Antonova-Goleva, Masheva 2024) и участието ѝ благоприятства да се запознаем с важната тема за железопътните проекти, как става тяхното осъществяване и каква е конкуренцията между различните компании и предприемачи на османска почва, как се лобира за един или друг проект. За финал на форума беше представен и подготвен от мен доклад за интересната история на фамилия Нобел и връзката ѝ с руската оръжейна промишленост в контекста на Кримската война. Тази любопитна тема акцентира върху важното значение на конфликта като катализатор на технологични иновации и в случая с Имануел Нобел (бащата на Алфред) изобретяването на руската подводна мина, считана нерядко за първата подобна адска машина в историята.

Може би най-ценното на тази конференция обаче не бяха само докладите и впечатляващите презентации на колегите, а чудесните дискусии и задълбочените разговори между отделните панели, които затвърдиха у мен впечатлението, че насочените към конкретна тема научни форуми имат способността да са много плодотворни и полезни за научната общност. Ерудираната и специализирана аудитория е привилегия и в рамките на няколко часа тези специалисти имаха възможност да обменят своите виждания и идеи заедно, което е голяма радост за проектния екип, организирайки тази среща. Но смея да кажа, че освен това положително чувство на удовлетвореност за добре свършената работа се роди и конкретна идея, която следва да надхвърли рамките на проведения форум. В края на заключителната дискусия на конференцията предложих на участниците да помислим за бъдещо създаване на българско общество за изследване на Кримската война. Това не е нова идея и трябва да споделя, че съм я обсъждал с други историци, като проф. Пламен Митев, с проф. Иван Русев и ас. Христо Стайков от доста време. Но признавам, че за пръв път събирам кураж да я артикулирам публично, вероятно колебавейки се дали подобна инициатива може да срещне достатъчно научна подкрепа и да се радва на необходимия интерес. Конференцията на 2 април ме убеди в последното и се надявам в недалечно бъдеще да направим тази крачка.

ЛИТЕРАТУРА

- БЕРОВ, Х. 2020. *„Балканските японци“. Социално-икономически профили на модернизацията и индустриализацията по примера на Сърбия и България (1878 – 1912 г.)*, София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, ISBN:978-954-07-4879-5.
- БЕРОВ, Х. 2019. *Когато гръм удари... (Балкански политики за възстановяване в ситуация на глобална икономическа криза, средата на XIX в. – средата на XX в.)*. София: УИ „Св. Климент Охридски“, ISBN:978-954-07-4722-4.

- ГЕНОВ, Р., 1996. *Гладстон*. София: Отворено общество. ISBN 954-520-091-X.
- ГЕОРГИЕВА, Т., 2015. *Консерватизъм и национализъм в Русия (Втората половина на 60-те – средата на 80-те години на XIX в.)*. Велико Търново: Фабер. ISBN: ISBN 978-619-00-0219-3.
- ГЕОРГИЕВА, Т., 2009. *Славянската идея в Русия 30-те – 50-те г. на XIX в.* Велико Търново: Фабер. ISBN 978-954-400-053-0.
- РУСЕВ, И., 2022. Българите „през погледа“ на френските и английските извори за Кримската война (1853 – 1856). *Списание на БАН*, № 5, с. 40 – 47.
- РУСЕВ, И., 2021. *Кримската война (1853 – 1856), „Атласът на Наполеон III“ и българските земи*. София: Захарий Стоянов. ISBN 9789540915883.
- СТАЙКОВ, Х. 2025a. Болестите в Сардинския експедиционен корпус в Крим (1855 – 1856), *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – Исторически факултет*, Т. 108, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, с. 347 – 420, ISSN (print):0204-4005, ISSN (online):3033-0262, doi:10.60053/GSU.IF.
- СТАЙКОВ, Х. 2025b. Сардинският военнопленник от атаката на Леката бригада: премеждията на лейтенант Джузепе Ландриани по време на Кримската война. *История*, Т. 33, № 4, с. 409 – 422, doi: <https://doi.org/10.53656/his2025-4-3-sar>.
- ANTONOVA-GOLEVA, B., MASHEVA, I., 2024. (eds.) *Transforming Southeast Europe During the Long Nineteenth Century: Persons and Personalities as Agents of Modernization in the Ottoman and the Post-Ottoman Space* (Leiden: Brill, 2024). ISBN: 978-3-506-76002-9; електронна книга: ISBN: 978-3-657-76002-2.
- ROUSSEV, I., 2021a. *The telegraph in the Crimean War*. in: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, pp. 310 – 319. ISBN 9780367217723.
- ROUSSEV, I., 2021b. Varna and the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, pp. 303 – 309. ISBN 9780367217723.

REFERENCES

- ANTONOVA-GOLEVA, B., MASHEVA, I., 2024. (eds.) *Transforming Southeast Europe During the Long Nineteenth Century: Persons and Personalities as Agents of Modernization in the Ottoman and the Post-Ottoman Space* (Leiden: Brill, 2024). ISBN: 978-3-506-76002-9; електронна книга: ISBN: 978-3-657-76002-2.
- BEROV, H. 2019. *Kogato gram udari... (Balkanski politiki za vazstanovyanе v situatsia na globalna ikonomicheska kriza, sredata na XIX v. – sredata na XX v.)*. Sofia: UI “Sv. Kliment Ohridski”, ISBN:978-954-07-4722-4.

- BEROV, H. 2020. „Balkanskite yapontsi“. *Sotsialno-ikonomicheski profili na modernizatsiyata i industrializatsiyata po primera na Sarbia i Bulgaria (1878 – 1912 g.)*, Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, ISBN:978-954-07-4879-5.
- GENOV, R., 1996. *Gladston*. Sofia: Otvoreno obshtestvo. ISBN 954-520-091-X.
- GEORGIEVA, T., 2009. *Slavyanskata ideya v Rusia 30-te – 50-te g. na XIX v.* Veliko Tarnovo: Faber. ISBN 978-954-400-053-0.
- GEORGIEVA, T., 2015. *Konservativizam i natsionalizam v Rusia (Vtorata polovina na 60-te – srednata na 80-te godini na XIX v.)* Veliko Tarnovo: Faber. ISBN:ISBN 978-619-00-0219-3.
- ROUSSEV, I., 2021b. Varna and the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, pp. 303 – 309. ISBN 9780367217723.
- ROUSSEV, I., 2021a. The telegraph in the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, pp. 310 – 319. ISBN 9780367217723.
- RUSEV, I., 2021. *Krimskata vojna (1853 – 1856), “Atlasat na Napoleon III” i balgarskite zemi*. Sofia: Zahariy Stoyanov. ISBN 9789540915883.
- ROUSSEV, I., 2022. Balgarite “prez pogleda” na frenskite i angliyskite izvori za Krimskata vojna (1853–1856). *Spisanie na BAN*, no. 5, pp. 40 – 47.
- STAYKOV, H. 2025a. Bolestite v Sardinska ekspeditsionen korpus v Krim (1855 – 1856), *Godishnik na Sofiyska universitet „Sv. Kliment Ohridski“ – Istoricheski fakultet*, vol. 108, Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”, pp. 347 – 420, ISSN (print):0204-4005, ISSN (online): 3033-0262, doi:10.60053/GSU.IF.
- STAYKOV, H. 2025b. Sardinskiyat voennoplennik ot atakata na Lekata brigada: premezhdniyata na leytenant Dzhuzepe Landriani po vreme na Krimskata vojna. *Istoria-History*, vol. 33, no. 4, pp. 409 – 422, doi: <https://doi.org/10.53656/his2025-4-3-sar>.

**IMPRESSIONS FROM THE CONFERENCE
“THE CRIMEAN WAR: GLOBAL AND LOCAL”,
HELD ON APRIL 2, 2026, AT SOFIA UNIVERSITY
„ST. KLIMENT OHRIDSKI“**

✉ **Dr. Lubomir Krustev, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0003-3977-4970

Department of Modern and Contemporary History

Faculty of History

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

E-mail: lckrustev@uni-sofia.bg